

La mirada irònica

JOSEP MARIA RIPOLL

NARRATIVA

Marta Sabaté, *Que no me'l toquin*. Premi Pere Quart d'humor i sàtira. LA CAMPANA. Barcelona, 2003.

D'entre els nombrosos premis literaris catalans actuals, el Pere Quart d'humor i sàtira, atorgat per l'Ajuntament de Sabadell, és un dels més especialitzats. No limitat a cap gènere concret, tan aviat l'han guanyat Miquel Desclot pel recull de poemes *Auques i espantalls* com Joan Barril per *Un submarí a les estovalles* o, l'any passat, dues professores de secundària per l'anecdòtic *Planeta ESO*; però, això sí, parteix del condicionant d'emmarcar-se en el gènere humorístic o satíric, molt més difícil del que sens dubte s'acostuma a creure. L'art de fer riure, o somriure, d'una manera intel·ligent és complex, i acostuma a anar lligat a l'observació crítica d'unes actituds més o menys estereotipades, raó per la qual el component satíric hi està tan relacionat.

Aquest 2003 que ja hem deixat enre el premi s'ha atorgat a una autora fins ara pràcticament desconeguda. Marta Sabaté, nascuda a Gandesa l'any 1966, és llicenciada en dret, treballa a l'Escola d'Administració Pública de Catalunya i havia guanyat premis relativament menors. *Que no me'l toquin* és el seu primer llibre, un recull de contes notable que participa plenament d'aquella observació crítica de la quotidianitat tan vinculada a l'humor i la sàtira. Els seus no sempre es poden definir ben bé, però, com a contes humorístics, tot i que la ironia hi és omni-

MARTA SABATÉ, GUANYADORA DEL PERE QUART

present: s'hi retraten situacions, sovint vinculades a les relacions de parella, a través de les quals se'ns mostren les febleses tant d'homes com de dones, tant d'aquell que estima com del qui es deixa estimar, gairebé sempre d'aquells que mai no acaben d'estar satisfets amb la seva vida però intenten dissimular-ho i aparentar normalitat. La mirada de Marta Sabaté no acostuma a ser sarcàstica –tret d'alguns casos concrets, potser els més brillants–, sinó que desprèn una lleu, i contiguda, simpatia pels personatges i, doncs, un

marge de comprensió per les seves febleses. Però l'autora no cau mai en l'error de treure conclusions: és el lector qui, si de cas, jutja.

Aquests contes són gairebé sempre breus i estan escrits en un model de llengua que aposta per la sobrietat i la naturalitat. Si bé alguns es queden en la simple observació anecdòtica, n'hi ha com a mínim tres que destaquen per una construcció impecable i una resolució brillant: *Juli Molas*, que narra un encontre fortuït en un tren entre dos antics companys de classe del parvulari, ell fatxenda i oblidat i ella perdudament enamorada; *Selecció natural*, que recrea el vell tema del doble a partir de la sàtira mordaça –i, de vegades, políticament incorrecta– de dues mentalitats contraposades; i *Plat nacional*, en què un acte sexual va quedant permanentment interromput per la preparació del dinar de Nadal, una mica en la línia

d'aquella ja llunyana *Història d'un amor*, de Quim Monzó, però amb un contrapunt casolà i un desenllaç sarcàstic molt personals. És en contes com aquests, més malintencionats, menys innocents que la resta, on Marta Sabaté treu més profit d'unes possibilitats que en d'altres queden només apuntades; la qual cosa ens porta a confiar que en futures entregues aprofundeixi en la mateixa línia. En tot cas, el primer tast que suposa *Que no me'l toquin* ens enfronta amb una escriptora amb ofici i amb un bon domini del subtil art del conte.

LLIBRES RECUPERATS

Estigmes

ORIO IZQUIERDO

Enric Massó, *Viure no és fàcil*. SELECTA. Barcelona, 1961.

El premi Sant Jordi es va estrenar l'any 1960 amb una decisió que d'entrada va resultar visiblement discutible, per bé que potser va tenir més aviat alguna cosa de gairebé profètic. És sabut que el jurat no va premiar *Colometa*, de Mercè Rodoreda, que després esdevindria la cèlebre *La plaça del Diamant*. Però no ho és tant que van coincidir en aquella convocatòria obres de Ferran de Pol, de Blai Bonet i, a quatre mans, una altra de Xavier Benguerel i Joan Sales. Ho explica per carta Oliver a Benguerel el 16 de desembre del 1960, pocs dies després que es fes públic el veredict. El jurat va preferir l'obra d'Enric Massó (Oliver el descriu sense pietat: "Fa l'efecte d'un comptable aplicat. És molt xerraire i no pot dissimular l'eufòria"), però la decisió no va ser gens plàcida ("en Pla i en Fuster es van gairebé insultar"). Per què? Els defensors de la novel·la premiada la veien capaç de "conquistar lectors d'aquests que a penes saben llegir". Vet aquí, ja a l'arrel, la contraposició entre qualitat i quantitat, entre popularitat i exigència literària. Almenys aquesta era una polèmica d'origen literari...

ELS PREMIS DE MASSÓ

Enric Massó va néixer a Barcelona el 1914 i hi va morir el 1986. Quan va obtenir el Sant Jordi tot just acabava d'encetar amb empena una carrera literària que s'augmentava prolífica: el 1956 havia publicat una primera novel·la, *Els dos miralls* –"conceptualment romàntica", segons la descripció que en llegim a les solapes de *Viure no és fàcil*–, el 1959 obtenia el premi Narcís Oller de contes, i el 1960, a més del Sant Jordi, havia destacat en el Joan Santamaria amb dos accessits, un de teatre i un de narració. Aleshores arriba el Sant Jordi, que va col·locar al lloc de la seva novel·la el número 305 de l'aleshores imprescindible *Biblioteca Selecta*. Però de seguida la polèmica va envoltar el premi i l'edició de l'obra, i tant d'ímpetu es va veure estroncat, si més no públicament. No és fins a finals dels 60, prop de vint anys després, que Massó reapareix, en obtenir el premi de prosa als Jocs Florals de Barcelona del 1976 i el Puig i Ferrater del 1978, i amb una tercera novel·la, *Mort de guerra*, publicada també per *Selecta* el 1981, només cinc anys abans de morir. L'estigma del Sant Jordi ja mai no l'havia d'abandonar.

Viure no és fàcil va aparèixer l'abril del 1961 i, si hem de fer cas de la pàgina de crèdits de l'exemplar que en tinc a les mans, es va reeditar pocs mesos després, el juliol. No he trobat dades de cap edició posterior. El lector curiós, però, trobarà a les llibreries quatre o cinc obres de Massó, la majoria pòstumes: les novel·les *Mort de guerra* i *Sabres sota el sol* (1998), els contes d'*Un affaire d'honor* (2003) i *Una casa de veïns* (1989), i l'obra de teatre *La muntanya* (1997).

Cap a la fi del món

VICENT USÓ

NARRATIVA

Vicent Pitarch, *De camí a Fisterra*. Premi Ulisses de narrativa 2002. TÀNDEM EDICIONS. València, 2003.

La primera incursió literària del filòleg i membre de l'Institut d'Estudis Catalans Vicent Pitarch (Vila-real, 1942) ha vingut de la mà de la seua altra passió, al marge de la lingüística: el senderisme. Abans havia publicat estudis de sociolingüística i reflexions al voltant de l'estat del català al País Valencià: *Control lingüístic o caos*, en seria un exemple. A més, des de la seua posició de representant de l'IEC a Castelló, Pitarch ha estat el promotor dels actes commemoratius de la signatura de les Normes de Castelló que es celebraren l'any passat. *De camí a Fisterra*, el llibre amb què debuta en l'àmbit narratiu, és un relat de viatges, organitzat per entrades diàries, on dóna compte de les distintes peripècies que li esdevingueren mentre feia, en condició de romeu, el Camí de Sant Jaume: la ruta per excel·lència. L'obra

s'estructura en dues parts, que corresponen a dos viatges: el primer comença a Roncesvalls i culmina a Santiago de Compostella; el segon s'inicia per l'anomenada ruta aragonesa i, una vegada assolida la fita xacobeà, fa una extensió vers el cap de Fisterra.

UNS SUPERLATIUS ESPLÈNDIDS

Vicent Pitarch ha optat per una prosa senzilla –únicament alterada per un ús moderat, precís i esplèndid dels superlatius–, gairebé tan austera com l'equipatge que tragina. Amb escassetat d'eines, doncs, confegeix una mena de quadern d'apunts que pretenen suggerir, més que no descriure en profunditat, els avatars de cada dia. No és la fauna humana que pobla el camí el que més interessa Pitarch, a diferència d'altres narradors-viatgers, sinó el paisatge canviant i l'herència històrica que esquitxa la ruta de referències i que, en definitiva, el dota de sentit. És per això que la prosa s'escalfa i el pols de l'autor batega més fort davant la presència d'un reducte mínim de l'art romànic o d'un pont romà d'ús mil·lenari. Amb tot, no s'està d'entretenir-se a descriure certs personatges que li resulten escassament

simpàtics: algun capellà obtús o cert hostaler que desaten les seues obligacions a canvi de promoure el seu negoci, determinats pelegrins que prefereixen els mitjans de locomoció motoritzats o algú altre que adopta posats que oscil·len entre la presumpció i l'estultícia.

L'espina dorsal del llibre, l'element que li proporciona unitat, és, en aparença, el Camí mateix. Però, a sota, potser dissimulat sota les referències al paisatge, les romanalles o els personatges, hi ha un fil que dota el llibre de l'espina emocional sense la qual no deixaria de ser una freda crònica d'uns fets sense interès. Fer el Camí requereix enfrontar cada dia una batalla en contra del desànim, sovint alimentat pels problemes físics que el rigor de la caminada proporciona fins i tot a un pelegrí expert com Pitarch. I és aquest fil mínim, aquest compromís que el lector va adquirint amb el romeu, que l'impulsa en el seu viatge particular a través del llibre, un lligam subtil però efectiu, que Pitarch aconsegueix sense exhibicionismes, i a través del qual ens arriba tot l'encís que guarda una ruta, la xacobeà, que, segons els qui l'han caminada, crea una addicció summament difícil de resistir.